

„Velkým“ kandidátom sa minuli „velké“ témy (prezidentské volby primárne ako súboj strán)

Hoci do otvorenia volebných miestností ostávajú iba necelé dva týždne, pokoj, ktorý sprevádza kampaň pred prezidentskými voľbami, tomu nenasvedčuje. Aj keď väčšinu relevantných kandidátov nominovali politické strany, ani ich aktivity nevybočujú z bežného rytmu. Mimovládne organizácie oprávnené kritizujú, že prezidentskí kandidáti dostali na svoju prezentáciu vo verejnoprávnych médiách príliš malý priestor, celkovo oficiálne definovaná prezidentská kampaň trvá iba dva týždne, čo takisto možno označiť za nezvyklý jav.

Vďaka krátkosti času, ktorý je vyhradený na kampaň, sa de facto nedarí zabezpečiť rovnosť šancí jednotlivých kandidátov. Výhody, ktoré majú kandidáti nominovaní parlamentnými stranami, resp. kandidáti, ktorí majú prístup k médiám zabezpečený takpovediac ex offio, z titulu svojej funkcie, sa tým ešte viac znásobujú. Je veľký rozdiel medzi faktickým a oficiálnym začiatkom predvolebnej kampane. Kým faktická kampaň začala už v decembri 2003, prinajmenšom v podobe billboardov E. Kukana a Ľ. Romana, jej oficiálny začiatok bol až v druhej polovici marca 2004.

Nevýrazná volebná kampaň je sprevádzaná nízkym záujmom voličov, hoci je prezident volený priamo občanmi. Dominantnou formou prezentácie jednotlivých kandidátov sa stávajú billboardy, čo opätovne zvyhodňuje kandidátov, ktorí si môžu dovoliť nákladnejšiu kampaň. Niektoré elektronické i printové médiá poskytli uchádzačom o hlavu štátu priestor na prezentáciu prostredníctvom rozhovorov. Takmer vôbec sa zatiaľ neobjavila prezentácia prostredníctvom platenej inzercie, nálepiek, reklamných pútačov a pod. Na druhej strane väčšina kandidátov, azda okrem súčasného prezidenta Rudolfa Schustera, ani neplánovala siahať po iných formách prezentácie, ako veľkoplošné billboardy. Ten naopak deklaroval, že namiesto billboardov uprednostní kampaň prostredníctvom stretnutí s občanmi. Billboardy zatiaľ nepoužíva ani Vladimír Mečiar, ktorý sa v posledných týždňoch v prieskumoch predvolebných preferencií dostal na prvé miesto. Aj ten uprednostnil stretnutia s občanmi a dokonca kvôli nim aj prišiel o poslancecký plat. Kandidát SDKÚ Eduard Kukan zas z pozície ministra zahraničných vecí SR navštevuje stredné a vysoké školy, kde prednáša o európskej budúcnosti Slovenska. Priame stretnutia s občanmi však zrejme väčšina kandidátov nepovažuje za efektívny spôsob vedenia predvolebnej kampane. Prostredníctvom nich nie je možné osloviť dostatočný počet voličov, pokiaľ na nich neponúkajú dostatočne charizmatického kandidáta.

Hoci medzi vážnymi uchádzačmi o post hlavy štátu prevažujú stranícki kandidáti, samotné politické strany sa v kampani výrazne neangažujú. Prezidentskí kandidáti majú spravidla aj vlastné internetové stránky, pričom na webových stránkach politických strán sa kandidátom venuje iba malá pozornosť. Pravdepodobne stránicke centrály predpokladajú výraznú nespokojnosť a únavu voličov z pôsobenia politických strán, resp. sa snažia vyjsť v ústrety historicky zakoreneným očakávaniam voličov, podľa ktorých má prezident pôsobiť nadstranícky. V neposlednom rade sa politické strany prostredníctvom kandidátov snažia oslovovať aj širšie spektrum občanov, ako je okruh ich vlastných voličov. Pri prezentácii svojich kandidátov sa nesnažia zdôrazňovať ich stránicke zázemie, hoci ich kampani poskytujú finančné i technické zabezpečenie. Na propagačných billboardoch napríklad chýbajú symboly strán, ktoré daný kandidát zastupuje. Dotyční kandidáti však vo svojich stranách zároveň zastávajú významné funkcie a aktívne ovplyvňujú ich politiku. Aj preto môže absencia informácie o straníckom zázemí kandidáta pôsobiť na voliča zavádzajúco.

To všetko vyvoláva dojem, že prezidentské voľby sa ocitli mimo centra pozornosti nielen u voličov,

ale aj u politických strán. Tento pocit umocňuje aj fakt, že až tri parlamentné strany svojich kandidátov nenominovali vôbec, vrátane Smeru, ktorý má v súčasnosti najsilnejšie preferencie. SMK a Smer nakoniec podporili kandidáta navrhovaného inou politickou stranou, KSS sa rozhodla, že v prvom kole nepodporí žiadneho kandidáta.

Volebné preferencie

V predvolebných prieskumoch popularity dlhodobu viedol nominant SDKÚ Eduard Kukan. Ešte koncom februára bol jednoznačným favoritom, keď by mu podľa prieskumu Odboru mediálneho výskumu Slovenského rozhlasu (OMV SRo), usporiadaného v spolupráci s Ústavom politických vied SAV v dňoch 17. - 23. februára, dalo svoj hlas 27,9 percenta občanov rozhodnutých zúčastniť sa na voľbách. Po ňom nasledoval Vladimír Mečiar, ktorého podporovalo 22,4 percenta respondentov. O tretie a štvrté miesto v tesnom závесе súperili Ivan Gašparovič s 15,8 percenta a Rudolf Schuster s 15,5 percenta hlasov.

Na stredných priečkach by sa umiestnili František Mikloško s 6,7 percenta hlasov, Martin Bútora by získal 6,3 percenta a Ľubo Roman 3,4 percenta hlasov účastníkov volieb. Voličské preferencie ostatných kandidujúcich sa pohybujú pod hranicou jedného percenta. Podľa OMV SRo ešte 12,4 percenta účastníkov prvého kola voľby, predovšetkým v Bratislavskom kraji (16 percent) si nevybralo svojho kandidáta. Nerozhodnutých voličov bolo najmenej v Nitrianskom kraji (9,4 percent). Z výsledkov prieskumu tiež vyplýva, že 41,6 percenta oslovených by sa na voľbe prezidenta SR zúčastnilo určite a 34,9 percenta odpovedalo, že asi pôjde k volebným urnám. V porovnaní so situáciou v januári o sedem percent poklesli odpovede "určite pôjdem voliť" a zvýšila sa frekvencia odpovedí "asi pôjdem voliť" resp. "asi nepôjdem voliť". Záujem o účasť na voľbe prezidenta poklesol predovšetkým u voličov vo veľkých mestách - v Bratislave a v Košiciach. Podobné preferencie potvrdzovali aj iné agentúry. Podľa prieskumu agentúry MVK by v polovici februára boli šance I. Gašparoviča a R. Schustera vyrovnané (15,7 percenta), spomedzi marginálnych kandidátov by šéf Lavicového bloku Jozef Kalman získal 1,6 percenta, diplomat Jozef Šestáček 0,6 percenta, primátor Banskej Bystrice, nominovaný SDL, Ján Králik 0,5 percenta, martinský primátor Stanislav Bernát 0,5 percenta a zahraničného Slováka Júliusa Kubíka by volilo 0,1 percenta respondentov.

Začiatkom marca 2004 sa však preferencie voličov začali meniť. Podľa prieskumu Ústavu pre výskum verejnej mienky (ÚVVM) pri Štatistickom úrade SR by V. Mečiara v prvom kole volilo 26,7 percenta respondentov, vďaka čomu by sa stal víťazom prvého kola. Dovtedajší nespochybniteľný favorit E. Kukan by skončil na druhom mieste s podporou 25,4 percenta. Prieskum spochybnil mierny nárast podpory I. Gašparoviča a pokles Schusterových preferencií. Za R. Schustera by hlasovalo 17,1 percenta voličov, kým sympatie voči I. Gašparovičovi poklesli na 12,7 percenta. Bez väčších zmien skončili kandidáti na stredných pozíciách - Františka Mikloška by volilo 8,8 percenta. Ľuba Romana 3,5 percenta respondentov a Martina Bútoru 3,4 percenta. Začiatkom marca nebolo rozhodnutých ešte 17,4 percenta občanov a 11,9 percenta respondentov vyhlásilo, že sa nezúčastní na prezidentských voľbách.

Zatiaľ ešte nemožno potvrdiť, či ide o trvalý trend, alebo poradie kandidátov zamiešal iba momentálny výber respondentov, ako sa nazdáva napr. politológ Miroslav Kusý. Môže to potvrdiť až ďalší prieskum. Na druhej strane pozície E. Kukana s najväčšou pravdepodobnosťou posilní rezignácia kandidáta ANO Ľubomíra Romana, ktorého voliči, spravidla liberálne orientovaní uprednostnia E. Kukana pred inými kandidátmi. V prospech I. Gašparoviča môže hrať podpora, ktorú mu v polovici marca vyslovil Smer

V marcovom prieskume ÚVVM tiež zisťoval, z akých dôvodov sa občania nezúčastnia na voľbách prezidenta SR. Päťina respondentov ako hlavný dôvod svojej neúčasti na voľbách uviedla znechutenie

z politického vývoja na Slovensku a rovnaký počet opýtaných vyhlásil, že sa nezaujíma o politiku. Treťou najčastejšie uvádzanou pohnútkou bolo, že voľby prezidenta SR nič nezmenia, ani nevyriešia žiadne problémy.

Prieskumy potvrdzujú mierny nárast preferencií Ivana Gašparoviča, ktorý môže ohroziť pozíciu R. Schustera, hoci rozdiely medzi nimi sú veľmi tesné a nepresahujú jedno percento hlasov.

Kto sú prezidentskí kandidáti?

Zmenou oproti prvým priamym prezidentským voľbám v roku 1999 je fakt, že z celkového počtu 12 kandidátov, ktorých zaregistrovala Ústredná volebná komisia, sú všetci bez výnimky muži. Ešte v roku 2003 uvažovala Sociálnodemokratická alternatíva (SDA) o nominovaní bývalej ministerky financií Brigity Schmögnerovej ako spoločnej kandidátky demokratických ľavicových síl, ona sama však vzápätí túto možnosť odmietla a označila za predčasnú. Ostatné ľavicové strany sa k návrhu SDA nevyjadrili.

Viac než polovicu kandidátov predstavujú nominanti politických strán, osobitne na najvyšších a stredných priečkach politických preferencií (Eduard Kukan, Vladimír Mečiar, Ivan Gašparovič, Lubomír Roman, František Mikloško). Naopak, na spodných priečkach prevládajú skôr tzv. občianski kandidáti, t.j. kandidáti, ktorí nemajú podporu žiadnej politickej strany (Jozef Šesták, Július Kubík, Stanislav Bernát), v strednej kategórii sa spomedzi nestraníkov ocitol Martin Bútora, medzi najsilnejšími kandidátmi, v prvej štvorke je len nestraník Rudolf Schuster, ktorý však ku kampani pristupuje z pozície súčasného prezidenta. Zo straníckych kandidátov sa na najspodnejších priečkach umiestnili Ján Králik a Jozef Kalman.

Značná časť kandidátov orientuje svoju kampaň retrospektívne. V prospech svojho zvolenia argumentujú svojou doterajšou činnosťou. Iba v malej miere reflektujú problémy, ktoré chcú riešiť počas svojho pôsobenia vo funkcii prezidenta. Svojou minulosťou sa chvália predovšetkým E. Kukan, V. Mečiar, L. Roman, F. Mikloško, R. Schuster, ale aj J. Šesták a J. Kubík. Tento prvok je prítomný aj v kampani I. Gašparoviča, aj keď v menšej miere. L. Roman a S. Bernát sa v kampani odvolávajú najmä na svoje skúsenosti z regionálnej, resp. komunálnej politiky. Hoci M. Bútora nezabúda vo svojej kampani poukázať na svoje pôsobenie proti komunistickému režimu pred rokom 1989, ani na svoju činnosť vo funkcii veľvyslanca SR v USA, predsa len ako jediný relevantný kandidát venoval značnú pozornosť a energiu aj vypracovaniu volebného programu. Podobne perspektivisticky vystupuje aj kandidát SDL Ján Králik.

Pri prezentácii kandidátov, nielen na billboardoch, ale aj počas rozhovorov, napr. v Rádiu Twist, väčšinou nehrajú prím vyložene politické témy. Predmetom záujmu médií je skôr súkromný život kandidátov, ich rodinné, prípadne majetkové pomery (to platí predovšetkým v prípade V. Mečiara a jeho dlžoby za penzión Elektra), financovanie volebnej kampane a samotný jej priebeh, než politický program kandidátov. Billboardy sa najmä v počiatkovej fáze kampane orientovali na prezentáciu osobnostných kvalít kandidátov. Stalo sa tak napr. v prípade E. Kukana, neskôr však k nim pribudol politický motív, odvolávajúci sa na jeho doterajšiu činnosť („Pracuje pre Slovensko doma i v zahraničí“). Ďalšie billboardy sa predovšetkým v prvej fáze orientovali na osobnú prezentáciu, ako napr. v prípade I. Gašparoviča, F. Mikloška či L. Romana. Gašparovičove billboardy však po oficiálnom začiatku volebnej kampane začali zdôrazňovať národné a sociálne cítenie tohto kandidáta. Mobilizačné a politické posolstvá obsahujú zatiaľ nepočtené reklamné pútače. R. Schustera upozorňujúce potenciálnych voličov, že nezostanú sami, ako aj billboardy M. Bútoru, na ktorých vyzýva voličov k odvahe pre dobré rozhodnutia. Aj Bútorove propagačné materiály však zdôrazňujú požiadavku „dobrej voľby,“ okrem prezentácie osobnostných kvalít kandidáta však toto posolstvo plní aj iné funkcie.

Profily prezidentských kandidátov

Eduarda Kukana ako ministra zahraničných vecí SR nominovala SDKÚ. Svoju kandidatúru uviedol ako prvý, ešte v júli 2003. Podľa predvolebných prieskumov má vysoké šance v prezidentských voľbách zvíťaziť. Jeho návštevy stredných a vysokých škôl svedčia o tom, že sa rozhodol osloviť predovšetkým prvovoličov, mladších voličov a príslušníkov vzdelanejších vrstiev. Je prezentovaný ako spolutvorca zahraničnopolitického i ekonomického úspechu Slovenska po roku 1998, predovšetkým kampaň zdôrazňuje jeho zásluhy o prekonanie medzinárodnej izolácie Slovenska a o jeho vstup do NATO a EÚ.

Za svoj vzor deklaruje amerického prezidenta Johna Fitzgeralda Kennedyho. Zdôrazňuje, že vo funkcii prezidenta bude čeliť tlakom záujmových skupín. Hoci kritizuje „otrocký stranícky pohľad,“ ktorý hrozí rizikom chybného rozhodnutia a chce si zachovať osobné presvedčenie, vyhýba sa vyjadreniam k vnútropolitickým problémom a nesnaží sa vystúpiť z tieňa SDKÚ, ktorej je podpredsedom. V kampani venuje veľkú pozornosť aj svojim osobným záľubám a rodinnému zázemiu. Kampaň sa koncentruje predovšetkým na prezentáciu jeho osobnosti, v podstatne menšej miere programu.

K jeho priaznivcom patria predovšetkým voliči strán vládnej koalície. Najväčší segment Kukanových voličov, ktorí ho chcú podporiť v prvom kole, však podľa agentúry MVK prekvapivo tvoria prívrženci opozičného Smeru (22,9 percent). Až po nich nasledujú voliči SDKÚ (14,5 percenta), SMK (9,8 percenta) a KDĽ (6,9 percenta). Kukanove preferencie výrazne, viac než štvornásobne, presahujú počet ľudí, ktorí plánujú podporiť SDKÚ v parlamentných voľbách. Nemožno vylúčiť, že stratégia „volby menšieho zla“, ktorá výrazne pomohla Kukanovej materskej strane k úspechu vo voľbách do NR SR v roku 2002, zrejme účinne funguje aj v prípade prezidentských volieb. Významnú rolu však zohráva aj jeho nekonfliktné vystupovanie a úspešné pôsobenie v rezorte diplomacie. Spomínané nekonfliktné vystupovanie však môže hrať aj v jeho neprospech, keď sa mnohým voličom môže javiť aj ako nevýrazný politik. Je kritizovaný pre svoju komunistickú minulosť. V médiách bol obviňovaný zo spolupráce so Štátnou bezpečnosťou.

V Kukanov prospech sa vyjadrila po odstúpení L. Romana z volebnej kampane aj koaličná ANO a mimoparlamentná SDA. Je pravdepodobné, že ešte pred prvým kolom prezidentských volieb sa Kukanovi podarí získať na svoju stranu aj ďalších prívržencov, predovšetkým z radov „prokoaličných“ kandidátov (Mikloško, Bútor) a nerozhodnutých. E. Kukan azda ako jediný z nich má šancu pritiahnuť aj časť sympatizantov opozičných strán, najmä Slobodného fóra, ale prekvapivo aj vyše 20 percent prívržencov SNS.

Vladimír Mečiar sa o zvolenie za prezidenta uchádzal aj v roku 1999. Aj tentoraz štartuje z pozície predsedu ĽS-HZDS. Vo volebnej kampani sa prezentuje predovšetkým ako kritik súčasnej vlády, v porovnaní s predchádzajúcimi mesiacmi podstatnou mierou pritvrdil svoju rétoriku voči súčasnej koalícii. Poukázal na vzťahy svojho rivala E. Kukana s uväzneným podnikateľom Jozefom Majským, pričom v duchu svojho štýlu aj z predchádzajúcich rokov tvrdí, že pozná aj ďalšie fakty, ako je účasť na spoločnej poľovačke, resp. dovolenke. Zároveň však tieto obvinenia bližšie nekonkretizuje. Kandidatúru I. Gašparoviča považuje za aktivitu, ktorá má oslabiť tábor jeho voličov. Zároveň je cieľom Mečiarovej volebnej kampane jeho politická rehabilitácia a očistenie od obvinení z kriminálnych deliktov, ktoré boli proti nemu v roku 1998 vznesené. V tejto súvislosti za svojich hlavných politických protivníkov pritom považuje predovšetkým KDĽ, ktoré tieto obvinenia iniciovalo, zdôrazňuje, že vzťahy medzi SDKÚ a ĽS-HZDS týmito kauzami zaťažené neboli. To možno interpretovať ako prejav ochoty nadviazať pragmatickú spoluprácu s SDKÚ, ktorá bude v prípade jeho zvolenia na post prezidenta nevyhnutná.

Jeho kandidatúra, prípadne volebný úspech, nepochybne prispejú ku konsolidácii jeho otrasených pozícií v jeho vlastnej strane. Zároveň V. Mečiar vo volebnej kampani obhajuje obdobie rokov 1994 – 1998, v ktorom stál po tretí raz na čele vlády. Tvrdí, že „v dejinách Slovenska bolo toto obdobie najlepšie.“

V jeho rétorike je silne prítomný sociálny prvok. V súvislosti s nedávnymi rómskymi nepokojmi na východnom Slovensku poukazuje na skutočnosť, že hoci štátne orgány boli povinné zasiahnuť, podstatu problémov tým nevyriešili. Za priority svojho pôsobenia vo funkcii prezidenta považuje dotváranie ústavného a inštitucionálneho vzťahu Slovenska k EÚ. Za potrebné považuje, aby sa Slovensko do EÚ začlenilo s uznaním. V tejto súvislosti kritizuje vládu SR, ktorá podľa neho nie je dobre pripravená na vstup do EÚ.

V oblasti bilaterálnych vzťahov za prioritu považuje vzťahy s ČR, kam má po víťazstve v prezidentských voľbách viesť jeho prvá zahraničná cesta. Zdôrazňuje v tejto súvislosti svoje dobré vzťahy s prezidentom ČR Václavom Klausom, hoci je faktom, že v čase, keď obaja zastávali post premiérov, boli ich oficiálne kontakty takmer na nulovej úrovni. Mečiar navrhuje, aby SR a ČR po vstupe do EÚ uzavreli medzi sebou dohodu o užšej spolupráci v rámci možností daných legislatívou Únie. Mečiarovým problémom však môže byť negatívny postoj zahraničia k jeho osobe, kvôli čomu aj ním vedené ĽS-HZDS doteraz nebolo prijaté do Európskej ľudovej strany, hoci o členstve v tomto zoskupení európskych konzervatívnych, kresťanskodemokratických a ľudových strán uchádza už niekoľko rokov.

V ekonomickej oblasti považuje za hlavné ciele znižovanie rozdielov medzi SR a vyspelými krajinami, rozšírenie rozvojovej politiky na všetky regióny Slovenska a zvýšenie miery zamestnanosti. V sociálnej oblasti sa chce orientovať na aktivity zamerané na podporu rodiny.

V oblasti politického systému považuje za hlavný nedostatok nestabilitu strán. Tieto nedostatky chce korigovať a „pomôcť k stabilizácii politických štruktúr – parlamentnej, vládnej i prezidentského kresla.“ Zároveň však dodáva, že tento cieľ chce dosiahnuť aj prostredníctvom podpory voličov, čo môže implikovať aj snahu využívať nátlakové akcie v prípade rozporov s ostatnými orgánmi moci.

Na rozdiel od iných kandidátov Mečiar otvorene deklaroval, že v prípade zvolenia do funkcie sa nechce vzdať svojej straníckej príslušnosti. Nadstraníckosť, resp. zrieknutie sa straníckej príslušnosti u doterajších prezidentov označil za prejav farizejstva, lebo údajne „každý, kto sa vzdal, nakoniec nastahoval stranícky aparát do svojej kancelárie a cez tento aparát držal stranícke kontakty.“ Prinajmenšom v prípade M. Kováča, ktorý bol zvolený za HZDS, to však neplatilo. Rovnako nezodpovedá pravde ďalší jeho argument, keď v rozhovore pre denník Pravda uviedol, že prezident Masaryk „bol straník až do konca života.“

V. Mečiar sa vo svojej kampani uchádza predovšetkým o podporu starších voličov, voličov s nižším vzdelaním, resp. obyvateľov vidieka a menších miest. Okrem ĽS-HZDS sa snaží preraziť aj u národne orientovaného elektorátu. Podporu mu vyslovila SNS, resp. skupina v jej vedení, ktorú predstavuje jej predseda Peter Súlóvský. V jeho prospech sa vzdal kandidatúry nominant tejto strany Jozef Prokeš, hoci sa mu podarilo získať dostatočný počet podpisov. Vzhľadom na konfrontačný charakter svojej politiky je však Mečiarov potenciál získať odporúčanie iných kandidátov, ktorí by predčasne odstúpili z volebného zápasu, pomerne nízky. Môže počítať nanajvýš s hlasmi časti národne orientovaných stúpenčov I. Gašparoviča, sotva však z iných táborov. Podľa februárového prieskumu MVK by ho podporilo 5,8 percenta voličov Smeru (voliči Smeru pritom tvoria necelých 8 percent jeho priaznivcov). Môže počítať približne s 10 percentami súčasných voličov KSS, ktorí tvoria 4,6 percenta jeho prívržencov.

Rudolf Schuster svoju oficiálnu volebnú kampaň odštartoval spomedzi štyroch najsilnejších kandidátov ako posledný. Konanie svojich rivalov, ktorí s billboardmi vystúpili ešte pred oficiálnym odštartovaním predvolebnej kampane, kritizuje ako porušovanie zákona. Jeho kritické vystúpenia na adresu politiky vlády SR, predovšetkým však kritika sociálnych dôsledkov reforiem, ktoré sa zintenzívnili najmä v priebehu posledných troch mesiacov, však takisto možno považovať za súčasť predvolebnej kampane.

Sociálna rétorika rovnako dominuje aj v Schusterovej predvolebnej kampani. Svojím volebným heslom „Nie ste sami“ apeluje na hodnoty sociálnej solidarity, čo umocňuje tvrdením, že je prezidentom občanov („Váš prezident“). Svoju orientáciu na sociálnu problematiku zvyrazňuje aj zdôrazňovaním skromnosti a slušnosti svojej kampane, keď namiesto billboardov uprednostnil „osobné podávanie rúk občanom.“

Podobne ako v prípade predchádzajúcich kandidátov je hlavným argumentom Schusterovej kampane jeho predchádzajúce pôsobenie, t. j. v jeho prípade vo funkcii prezidenta SR. Zdôrazňuje svoje zásluhy o vstup SR do EÚ a NATO. Jeho internetová stránka obsahuje zábery zo stretnutí s významnými svetovými štátnikmi, napríklad s bývalým nemeckým kancelárom Helmutom Kohlom i sovietskym exprezidentom Michailom Gorbačovom. Zároveň sú tam i zábery z návštev významných hláv štátov na Slovensku a z prezidentových ciest v zahraničí. Pripomína aj svoje iniciatívy, ktoré sa nestretli s úspechom, ako napr. zvýšenie počtu volebných obvodov vo voľbách do NR SR či zriadenie Senátu ako druhej komory parlamentu a ďalšie projekty v oblasti reformy verejnej správy, podpory malého a stredného podnikania, regionálneho rozvoja a pod.

Kampaň sa zameriava na presadzovanie osobnostných kvalít R. Schustera, napríklad jeho umeleckej činnosti, kontaktov so svetovými politikmi a štátnikmi, znalosť viacerých jazykov, získanie zahraničných vyznamenaní a pod. Na jeho internetovej stránke a vo volebných novinách Ohľady, ktoré vydáva jeho volebný štáb, je publikované tzv. občianske desatoro, ktorého úlohou je pravdepodobne suplovať politický program. Okrem konkrétnych otázok, akými sú dôstojný život dôchodcov a mladých rodín, právo vzdelanie bez ohľadu na majetkové pomery však tento dokument obsahuje všeobecné konštatovania, ako napr. „nesľubujem, čo nesplním,“ „nikdy vás nesklamem,“ „trápia ma starosti občanov,“ „chránim vaše záujmy“ či „nikdy nezapriem sociálne cítenie.“ Ďalej R. Schuster sľubuje, že bude otvárať Slovensku a podnikateľom dvere do sveta.

Svojou kritikou sociálnych dôsledkov reforiem realizovaných po roku 2002 sa R. Schuster intuitívne zaradil na ľavú časť politického spektra. Zároveň však zdôrazňoval, že nie je ľavicovým politikom. Jeho šance okrem niektorých osobných prešlapov z predchádzajúceho funkčného obdobia oslabuje aj pretrvávajúci konflikt s médiami, ktoré R. Schuster označuje za vinníkov svojich volebných neúspechov.

Hoci ho ku kandidatúre vyzvali predstavitelia Konfederácie odborových zväzov, o niekoľko týždňov neskôr - 2. marca predseda KOZ Ivan Saktor po stretnutí s V. Mečiarom vyhlásil, že odbory v prvom kole nepodporia žiadneho kandidáta. K negatívam Schusterovej kampane patrí to, že sa mu nepodarilo získať prakticky žiadne politické zázemie. Dlhodobo udržiaval pomerne úzke politické kontakty s predsedom strany Smer Robertom Ficom. Aj jeho kandidatúru v NR SR svojimi podpismi podporila časť poslancov Smeru, KSS a nezávislý poslanec Branislav Opaterný. Smer však odmietol Schustera verejne podporiť, 15. marca nakoniec deklaroval podporu kandidátovi národných síl I. Gašparovičovi. Vo svojich publicistických článkoch prejavoval sympatie voči Schusterovej kritike vládnej politiky aj bývalý volebný líder SDA Peter Weiss, táto strana však napokon podporila E. Kukana.

Aj v dôsledku vlastnej neobratnosti sa tak R. Schuster ocitol pred voľbami v politickej izolácii. Okrem

bývalého štátneho tajomníka ministerstva vnútra za zaniknutú SOP Ivana Budiaka sa na verejnosti neobjavilo ani jedno meno člena Schusterovho volebného štábu, takže nie je známe ani jeho politické zázemie. Anonymnou ostáva aj jeho internetová stránka. Podľa niektorých kuloárových správ sa má opierať o niektorých mladších príslušníkov bývalej komunistickej nomenklatúry. Jeho hlavným rivalom v súperení o tretiu priečku je I. Gašparovič. R. Schuster má napäté vzťahy aj s opozíciou. Je však nepravdepodobné, že by z kampane predčasne odstúpil. Jeho voliči podľa agentúry MVK pozostávajú predovšetkým z priaznivcov Smeru (33 percent), KSS (20,3 percenta), SMK (20,1 percenta) a SNS (4,7 percenta). V prípadnom druhom kole zrejme značná časť jeho voličov ostane doma, resp. bude hlasovať v súlade s odporúčaniami svojich politických strán.

Ivan Gašparovič uzatvára štvoricu najsilnejších kandidátov. Jeho nominácia bola dôležitým zjednocovacím faktorom národne orientovaných konzervatívnych síl – Hnutia za demokraciu (HZD), ktorého je predsedom, Ľudovej únie (ĽÚ) Vojtecha Tkáča, SNS (priaznivci Jána Slotu a Anny Malíkovej) a niektorých menších zoskupení, ktoré spoločne vytvorili blok Konfederácia národných síl Slovenska (KNSS). Uvedený blok sa bude, pravdepodobne aj za účasti kandidátov podporovaných Maticou slovenskou, uchádzať o hlasy voličov aj v júnových voľbách do Európskeho parlamentu. Hoci ambície viesť tento blok majú predovšetkým odpadlíci z ĽS-ŠHZDS, t. j. HZD a ĽÚ, sú závislí od voličskej podpory, ktorú dokážu garantovať predovšetkým národnári J. Slotu.

Medzi primárne politické ciele I. Gašparoviča možno zaradiť obhajobu národných záujmov Slovenska, chápaných ako „presadzovanie historických národných hodnotových systémov“ aj v súvislosti s rozšírením EÚ. I. Gašparovič obhajuje primárne postavenie národných štátov v rozšírenej únii. Voči súčasnej vláde zaujíma opozičný postoj, kritizuje predovšetkým jej sociálnu politiku. Oproti voľbám 2002, keď sa ním vedené HZD usilovalo zaradiť na ľavú časť politického spektra, však v súčasnosti zdôrazňuje vo svojej kampani predovšetkým národný moment.

Aj Gašparovičova kampaň je zameraná skôr retrospektívne, zdôrazňuje jeho predchádzajúcu činnosť, resp. osobnostné kvality a rodinný život politika. Predovšetkým mužskú časť populácie a športových fanúšikov si môže získať poukazovaním na svoju minulosť aktívneho športovca. Ľudia zo sveta športu pôsobili aj v petičnom výbore, ktorý získaval hlasy na podporu jeho kandidatúry (Jozef Adamec, Róbert Pukalovič). Omnoho menšiu pozornosť venuje koncepcii vykonávania funkcie prezidenta. Svoju koncepciu vykonávania funkcie prezidenta I. Gašparovič zhrnul do jedenástich bodov, ktoré majú spravidla čisto deklaratívny charakter. Niektorým bodom v prioritách Gašparovičovho volebného programu možno iba ťažko porozumieť („Hodnotové orientácie a vzorce správania“, „Budovať nové tradície a parametre vykonávania prezidentskej funkcie“). Iné zas len naznačujú okruh problémov, ktorým by sa budúci prezident mal venovať – podpora modernizácie SR, zvyšovanie „úrovne funkčnosti právneho štátu,“ nová kvalita politického a občianskeho konsenzu, posúvanie prejavov vlastenectva z oblasti politiky do oblasti kultúry a športu, „morálne zakotvenie politiky“, vnášanie pozitívnej energie a prístupu do spoločnosti, „novú kvalitu komunikácie s politickým prostredím“ a boj proti chudobe. Žiaden z týchto bodov však nerozvádza podrobnejšie.

Hoci sa hlási k svojej minulosti vo funkcii predsedu NR SR a podielu na vzniku nezávislého Slovenska, dištancuje sa od politiky ĽS-HZDS a V. Mečiara. Podľa svojich vlastných slov sa ospravedlnil bývalému prezidentovi SR Michalovi Kováčovi za vulgárny výrok na jeho adresu, zároveň však mlčí o svojom podiele na takých kauzách tretej Mečiarovej vlády, ako bolo protiprávne zbavenie mandátu poslanca Františka Gauliedera. Počet jeho priaznivcov vysoko prevyšuje podiel stúpenčov strán združených v KNSS. Podobne ako E. Kukan má šancu pritiahnuť nerozhodnutých voličov a podľa decembrového prieskumu agentúry MVK v druhom kole prezidentských volieb poraziť E. Kukana, rovnako dobre ich však môže ešte v prvom kole stratiť v prospech V. Mečiara. Môže osloviť voličov, ktorí síce odmietajú politiku súčasnej vládnej koalície, ale nie je im sympatická ani politika ĽS-HZDS a už zabudli na jeho pôsobenie po boku V. Mečiara. Jeho voličská základňa je

pomerne nestabilná, aj vo voľbách do NR SR v roku 2002 predvolebné prieskumy predpovedali omnoho vyšší výsledok, než aký reálne dosiahol.

Podporu I. Gašparovičovi otvorene vyjadrujú osobnosti dosť protichodného charakteru. Okrem už spomínaných športovcov k nim patrí napr. predseda časti SNS a žilinský primátor Ján Slotka, bývalý premiér a predseda Ústavného súdu SR Milan Čič, ktorý sa takýmto spôsobom po viacerých neúspešných pokusoch usiluje o návrat do vysokej politiky, bývalý minister práce a sociálnych vecí V. Tkáč, bývalá redaktorka Slovenského rozhlasu a poslankyňa HZDS Alica Bieliková a pod. 15. marca podporu Gašparovičovej kandidatúre vyslovila strana Smer, ktorá sa hlási k sociálnodemokratickej orientácii.

František Mikloško ako nominant navrhovaný KDH sa deklaruje ako konzervatívny politik. Okrem kresťanských demokratov ho podporila mimoparlamentná OKS a koncom februára aj SMK. Toto rozhodnutie sa však zatiaľ neprejavilo na náraste jeho preferencií, hoci v minulosti tvorili práve voliči maďarskej národnosti pomerne kompaktný a disciplinovaný segment voličov. Je azda jediným kandidátom, ktorý má aj svoju neoficiálnu webovú stránku (www.volimfera.sk), ktorá ho propaguje ako „férového prezidenta“. Svoj volebný program zatiaľ neprezentoval, volebná kampaň sa orientuje na prezentáciu jeho doterajších aktivít. Dôraz sa pritom kladie na kontinuitu Mikloškových postojov a jeho odpor voči nedemokratickým praktikám, či už pred rokom 1989, ale aj vo vzťahu k politike V. Mečiara v 90. rokoch. Jeho priaznivci vyzdvihujú Mikloškov „čistý štít,“ demokratické cítenie, vlastenectvo, pozitívny postoj k menšinám, ale aj jeho osobnostné kvality, akými sú bezprostrednosť, skromnosť, zmysel pre humor a pod. OKS ho považuje za kandidáta „obyčajných ľudí, ktorí vyznávajú zásady poctivého a slušného života.“

Zároveň vo svojej kampani obhajuje kresťanské hodnoty a orientuje sa na tradičný model usporiadania spoločnosti. Svedčia o tom aj jeho billboardy so záberom kredenca ako symbolu tradičnej slovenskej domácnosti. Tento obraz dotvárajú aj ďalšie predmety, ležiace na stole, resp. v kredenci, ktorí majú predstavovať tradičné hodnoty, ako napr. chlieb, klobása (blahobyť), kliešte-kombinačky (práca), okuliare (vzdelanie, resp. kultúra), Biblia a mariánska sviečka (duchovný rozmer), účty (sociálna dimenzia, resp. zmysel pre zodpovednosť) a fľaška alkoholu.

K problematike zahraničnej politiky sa F. Mikloško doteraz vyjadroval iba veľmi okrajovo. Zmenou bolo jeho vystúpenie v súvislosti s teroristickými útokmi v Madride a s rozhodnutím novej socialistickej vlády stiahnuť svoje vojská z Iraku. Hoci v minulosti patril k odporcom druhej vojny v Perzskom zálive, tento krok považuje za nebezpečný ústupok terorizmu. Európa stratila podľa F. Mikloška schopnosť zasadiť sa za nejakú myšlienku a dotiahnuť ju a držať sa jej. Všetky reči o veľkej a silnej Európe sa ukázali problematické a zneistila sa aj myšlienka európskej armády. Z tohto aspektu je jeho postoj v súlade s oficiálnou „euroskeptickou“ líniou KDH. F. Mikloško však zároveň odmieta súčasný návrh európskej ústavy a v prípade zvolenia za prezidenta sa zasadí, aby nebol prijatý. Tvrdí, že je pripravený proti tomu aj otvorene vystúpiť. Európska ústava podľa neho „marginalizuje malé štáty, vytláča ich na kraj, nehovoriac o tom, že táto ústava zakladá do duchovného rozmeru Európy naprostý nihilizmus.“ Nikto zo slovenských politikov, vrátane predstaviteľov KDH tak razantne neodmietol samotný návrh ústavy. F. Mikloško sa však nevyjadril, či podporuje samotné prijatie ústavy EÚ, resp. ústavnej zmluvy. Jeho názor je v rozpore aj s líniou Európskej ľudovej strany, ktorá je výrazne eurooptimistická.

V prípade, že sa F. Mikloškovi podarí získať nielen podporu maďarskej reprezentácie, ale aj maďarských voličov na južnom Slovensku, môže pred druhým kolom výrazne posilniť rokovaciu pozíciu KDH voči dominantnej strane vládnej koalície, t. j. SDKÚ.

Martin Bútora je občianskym kandidátom. Má silné intelektuálne zázemie, pôsobil ako sociológ,

politický analytik, riaditeľ najvýznamnejšieho slovenského think tanku „Inštitút pre verejné otázky“ a veľvyslanec SR v USA. Pôvodne o ňom koaličné strany uvažovali ako o spoločnom kandidátovi, SDKÚ však ako prvá zmenila názor a rozhodla sa samostatne presadzovať E. Kukana. Bútoru presadzujú predovšetkým osobnosti zo sveta kultúry, umenia a tretieho sektora, ktorí tvoria aj jeho volebný štáb.

M. Bútoru patrí medzi kandidátov, ktorí pozitívne hodnotia vývoj po roku 1998, resp. kurz nastúpený po voľbách 2002. Zároveň však voči niektorým jeho aspektom majú kritické výhrady. Jeho hlavným posolstvom je slovo „dobrý“ - „dobrý prezident,“ resp. „dobrá voľba.“ Toto slovné spojenie však nemá iba marketingový význam, v Bútorovom prípade v sebe obsahuje aj snahu pozitívne definovať svoje budúce pôsobenie vo funkcii prezidenta a odmietnutie voľby „negatívnej selekcie,“ čo bolo v roku 1999 rozšíreným argumentom v prospech podpory R. Schustera, resp. SDKÚ v roku 2002 a v súčasnosti E. Kukana. Aj preto Bútorova kampaň pripomína aj politickú minulosť tohto kandidáta a zdôrazňuje, že prezident by si „nemal do úradu prinášať minulosť, ktorá ho zahanbuje,“ ale je omnoho viac orientovaná do budúcnosti. M. Bútoru negatívne hodnotí pôsobenie opozície, ktorej chýba „kvalitná ucelená alternatíva, ktorá by disponibilnými prostriedkami ukázala cestu vpred.“ Preto nesúhlasí s požiadavkou predčasných volieb.

M. Bútoru podporuje nadstranícke postavenie prezidenta, nezávislého od politických centrál. Jeho úlohou má byť ovplyvňovanie politickej kultúry a skvalitňovanie komunikácie medzi jednotlivými vrstvami spoločnosti. Hlásí sa k demokratickým a antifašistickým tradíciám Slovenska, odmieta hlásenie sa k tradíciám vojnovej Slovenskej republiky. Zároveň ako jediný kandidát venuje podstatnejšiu pozornosť civilizačnému vymedzeniu Slovenska. Vstup do EÚ považuje za impulz pre novú kvalitu slovenskej politiky, ktorý ju stavia pred nové výzvy. Zdôrazňuje, že Slovensko sa v súčasnosti stáva politickou súčasťou Západu. Vyzdvihuje potrebu nového definovania vlastenectva oproti rozšírenému pocitu menejcennosti, porazenectva a sebaopodceňovania. Zároveň však namiesto etnického konceptu národa presadzuje koncepciu slovenského národa ako národa politického, ktorého súčasťou sú okrem majoritného obyvateľstva aj príslušníci menšín.

Spomedzi všetkých kandidátov má M. Bútoru najprepracovanejší politický program, ktorý v januári 2004 prezentoval pod názvom „Správa o stave republiky.“ V dokumente poukazuje na to, že Slovensko v súčasnosti prežíva na jednej strane úspech, zároveň však čelí kríze dôvery občanov k rozbehnutým reformám a k ich popredným predstaviteľom. Kritizuje aj „nadmerné presadzovanie skupinových a straníckych záujmov na úkor celku.“

V oblasti zahraničnej politiky je Bútorovou prioritou definovanie priorít Slovenska v rámci EÚ. Kritizuje doterajší pragmatizmus, zdôrazňuje, že „treba vedieť, v mene čoho sa takýto pragmatizmus uskutočňuje.“ Odmieta predstavu EÚ ako „byrokratického superštátu,“ čo by mohlo implikovať nesúhlas s vnášaním federalistických prvkov do usporiadania Únie, resp. príklon k silnejšej úlohe národných štátov. Podľa toho musí Slovensko hľadať svojich spojencov. Zároveň podľa M. Bútoru nie je v záujme SR postupovať v koordinácii so štátmi, v ktorých zaostávajú potrebné štrukturálne reformy a ktoré neplnia pravidlá Paktu stability a rastu, t. j. s Nemeckom a Francúzskom. Naopak za jeden z kľúčových princípov považuje obnovenie spoločného postupu Európy a USA. Pozitívne hodnotí postoj slovenskej vlády, ktorá podporila postup USA v súvislosti s vojnou proti Iraku.

Vo vnútornej politike považuje za svoju hlavnú úlohu čeliť negatívnym javom, akými sú partitokracia a korupcia. Riešenie vidí v pokračovaní procesu decentralizácie verejnej správy.

V ekonomickej a sociálnej oblasti podporuje pokračovanie súčasného reformného kurzu, zároveň však pripúšťa ich priebežné vyhodnocovanie a korigovanie v prípade potreby. Veľký význam prikladá aj skvalitneniu komunikácie s verejnosťou. Upozorňuje, že napriek evidentným úspechom majú

reformy realizované súčasťou vládou aj neúnosne negatívne sociálne dôsledky na početné skupiny obyvateľstva, napr. v oblasti zdravotníctva. Preto za dôležitý prvok reformnej politiky považuje uplatňovanie princípu solidarity, ktorý spočíva vo vytváraní dôstojnejších podmienok pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva (starších ľudí, sociálne slabých občanov, Rómov, zdravotne postihnutých a pod.). V súvislosti s rómskymi nepokojmi na východnom Slovensku poukázal na ohrozenie sociálneho mieru a vyslovil sa za prijatie balíčka núdzových opatrení.

Vyslovuje sa za prijatie tzv. antidiskriminačného zákona a za akceptovanie medzinárodných štandardov ľudských práv. Podporuje vytváranie takých podmienok, ktoré by umožnili rozvoj mimovládneho sektora, vrátane získavania finančných zdrojov.

Má však výhrady voči korporatívnemu modelu spoločnosti, súčasťou ktorej je fungovanie systému tripartity. Osobitne v tejto súvislosti kritizuje počínanie odborov, ktorých vedenie napr. iniciovaním referenda o predčasných voľbách podľa neho prekročilo akceptovateľný prah.

Jednou z dôležitých Bútorových priorít bude zmiernenie regionálnych rozdielov. Za podmienku úspešného vývoja Slovenska považuje investovanie do vzdelávania.

M. Bútor sa vo svojej kampani vymedzuje predovšetkým voči kandidátom strán vládnej koalície, ktorí sú jeho konkurentmi. V prípade E. Kukana poukazuje na jeho komunistickú minulosť, na rozdiel od F. Mikloška sa hlási k programu liberalizmu, keď za súčasť slobody jednotlivca považuje aj úctu k inak zmýšľajúcim.

Bútorove šance osloviť opozične orientovaných voličov sú veľmi malé. Jeho priaznivcami sú predovšetkým vzdelanejší voliči, mladí ľudia, žijúci vo veľkých mestách. Do značnej miery sa prekrývajú so stúpenkami E. Kukana a F. Mikloška. Do ich tábora môže ešte pred prvým kolom volieb prejsť časť jeho voličov, najmä však ku E. Kukanovi. Pre určitú časť jeho liberálne orientovaných voličov nemusí byť F. Mikloško prijateľný so svojím konzervativizmom či nedostatočne kritickým vzťahom k režimu Jozefa Tisu. M. Bútor má šancu osloviť príslušníkov menšín, predovšetkým v nižších vekových kategóriách. Je jediným kandidátom na post slovenského prezidenta, ktorého internetová stránka má aj maďarskú mutáciu. Napriek nízkym preferenciám deklaroval, že sa v prvom kole nevzdá kandidatúry.

V Bútorov prospech hrá fakt, že ako jediný z relevantných kandidátov dokázal sformulovať koncepciu svojho pôsobenia vo funkcii prezidenta. Ten istý faktor však môže hrať aj v jeho neprospech. Jeho volebný program je síce kvalitný a rozsiahly, jeho volebné posolstvo však nemusí byť dostatočne čitateľné pre široký okruh voličov.

Z politických subjektov dodatočne jeho kandidatúru podporilo liberálne Slobodné fórum a Občiansko-demokratická mládež. V tlači sa objavili špekulácie, že po druhom kole prezidentských volieb, v ktorom s takmer stopercentnou pravdepodobnosťou podporí E. Kukana, by sa mohol ako zástupca Slobodného fóra stať Kukanovým nástupcom na poste šéfa diplomacie. Hoci M. Bútor rozhodne popieral možnosť vzdania sa kandidatúry pred prvým kolom, špekuláciu o poste ministra zahraničia nepotvrdil ani nepoprel.

Lubomír Roman do prezidentských volieb vstupoval ako kandidát liberálnej ANO. Vo svojom posolstve voličom definoval, aké kritériá by mal budúci prezident spĺňať. Podľa jeho slov by prezident „mal byť osobnosťou, ktorá nielen Slovensko reprezentuje, ale mu aj vnútorne rozumie, má vízie o jeho budúcnosti, vie riešiť problémy hospodárstva, politiky a morálky.“ Za svoj cieľ určil pôsobiť ako nekonfliktná osobnosť pri urovnávaní politických konfliktov. Chcel dosiahnuť, aby nacionalizmus na Slovensku nahradilo vlastenectvo, a aby obyvatelia Slovenska boli „zdravo sebavedomí a hrdí na svoje výsledky v ekonomike, vede, kultúre a v športe.“ Deklaroval, že nemá ambície pôsobiť ako

druhé mocenské centrum v štáte, ale ako katalyzátor politického vývoja. Podobne ako F. Mikloško a M. Bútora aj Ľ. Roman považoval za svoju prednosť, že nie je zaťažovaný komunistickou minulosťou.

Aj Romanova kampaň bola orientovaná retrospektívne. Prostredníctvom otázky „Poznáte Romana?“ na billboardoch argumentoval predovšetkým výsledkami svojej práce na poste župana Bratislavského samosprávneho kraja, resp. skúsenosťami z pôsobenia vo funkcii ministra kultúry a poslanca NR SR. V kampani prezentoval predovšetkým svoje pôsobenie v oblasti kultúry, sociálnej pomoci, resp. regionálneho rozvoja.

Napriek tomu, že zdôrazňoval, že prezident by mal byť politikom, ktorý má vízie o budúcnosti Slovenska, v skutočnosti sám žiadnu podobnú víziu nesformuloval. Problematiky priorit Slovenska po vstupe do EÚ sa dotkol iba okrajovo, keď uvádzal, že Únia sa v budúcnosti stane Európou regiónov.

Romanovým šanciam neprosperala informácia, podľa ktorej jeho deti získali na obnovu petržalskej Aucafé prostriedky štátnej pomoci, napriek tomu, že ich otec je významným predstaviteľom regionálnej samosprávy. Hoci Ľ. Roman začal so svojou kampaňou ešte v decembri 2003, nemal šancu osloviť väčší počet voličov. Nízky bol najmä jeho potenciál mimo Bratislavského kraja. Zrejme tieto dôvody ho viedli k tomu, že sa kandidatúry v polovici marca vzdal. ANO vyzvalo svojich priaznivcov, aby v prvom kole prezidentských volieb podporili kandidáta SDKÚ E. Kukana. Možno očakávať, že Romanovi priaznivci tak aj urobia.

Ostatní kandidáti v prieskumoch voličských preferencií dlhodobo vykazujú podporu menej než dve percentá hlasov.

Jozef Kalman, bývalý vicepremiér v rokoch 1994 - 1998, ktorý je od roku 2002 predsedom neúspešnej strany Ľavý blok, sa zatiaľ výraznejšie v predvolebnej kampani nepresadil a ani nezverejnil svoj volebný program.

Ťažiskom volebnej kampane diplomata Jozefa Šestáka, ktorý kandiduje ako nezávislý kandidát, sú takisto jeho skúsenosti z pôsobenia na poste štátneho tajomníka na Ministerstve zahraničných vecí SR v rokoch 1994 - 1998. Vstup SR do EÚ a NATO vníma skôr zo skeptických pozícií, nazdáva sa, že Slovensko na to zatiaľ nie je dostatočne pripravené. Tvrdí, že v prípade zvolenia za prezidenta bude jeho prioritou presadzovať v prvom rade záujmy Slovenska, ktoré má mať vo svete rovnocenné postavenie. Slovensko má podľa neho o svojej budúcnosti v EÚ „spolurozhodovať a nie len počúvať, ako o nás hovoria iní.“ Sľubuje otvárať dvere slovenským firmám vo svete a naopak, prílev zahraničných investícií na Slovensko, zasadzuje sa za dôstojný život vo vlastnej krajine v rámci Európy. Prezentuje sa ako človek „schopný a pripravený riešiť problémy štátu.“ Sám seba charakterizuje ako silnú osobnosť, nezávislého odborníka, vynikajúceho diplomata, štátnika, vyjednávača, politika a ekonóma. Argumentom v jeho prospech má byť aj znalosť jazykov. Nazdáva sa, že Slovensko potrebuje morálnu obrodu. Tvrdí o sebe, že má svoju predstavu koncepcie rozvoja štátu a víziu Slovenska. Svoje volebné posolstvo celkom neorganicky zakončuje prísľubom, že „zabezpečíme dôstojný život dôchodcom - veď všetci raz zostarneme.“ Šestáka na seba upozorňuje aj iným spôsobom - napr. obvinením Ľ. Romana a E. Kukana, že skorším začiatkom volebnej kampane porušili volebný zákon či požiadavkou na odloženie prezidentských volieb o 60 dní. V oboch prípadoch sa situuje do pozície obete, čím si chce získať sympatie voličov.

Martinský primátor Stanislav Bernát, ktorý je takisto nezávislým kandidátom, sa svojou kandidatúrou pravdepodobne chce zviditeľniť vo svojej pozícii, resp. chce zviditeľniť svoje mesto. Neprezentoval nijaký, ani heslovitý volebný program, ťažiskom jeho kampane sú jeho skúsenosti z pôsobenia v komunálnej politike, v Kongrese miest a regionálnej samosprávy Rady Európy a na poste viceprezidenta Komory miestnej samosprávy (CLRAE).

Ďalší kandidujúci primátor, Ján Králik, je nominantom neparlamentnej SDL. Podporu mu vyjadrila aj SDSS, Slovenský zväz protifašistických bojovníkov, niektoré ľavicové ženské združenia a pod. Hoci v roku 2002 ho občania už druhý raz zvolili za primátora Banskej Bystrice a v jeho prospech hrá aj fakt, že jeho meno nebolo spomínané v súvislosti s pochybnými kauzami a hospodárením predchádzajúceho vedenia mesta, J. Králik sa vo svojej kampani prezentuje nie prostredníctvom skúseností z komunálnej politiky, ale ako ľavicový kandidát.

Má výhrady voči činnosti súčasnej vlády. Chce vystupovať ako aktívny prezident, z tejto pozície chce využívať systém poistiek voči rozhodnutiam pravicovo orientovanej vlády a NR SR. Zároveň sa bude usilovať o posilnenie prezidentských právomocí, aby mal prezident právo vyhlásiť všeľudové hlasovanie aj z vlastnej iniciatívy. Výsledky referenda majú byť pritom pre vládu a parlament záväzné. V prípade, ak ich tieto orgány akceptovať nebudú, má mať prezident právo parlament rozpustiť a vládu odvolať. Táto požiadavka pravdepodobne súvisí s diskusiami o záväznosti referenda o vypísaní predčasných volieb, ktoré iniciovala Konfederácia odborových zväzov.

Za svoju prioritu považuje vytváranie konsenzu a sociálnej solidarity, ako aj solidarity medzi jednotlivými regiónmi Slovenska. Tomu má pomôcť aj zriadenie detašovaných pobočiek prezidentskej kancelárie v jednotlivých regiónoch Slovenska. Sľubuje, že v nich bude tráviť jeden deň v týždni. Prvým krokom Jána Králika v prípade zvolenia za prezidenta SR by podľa jeho vlastných slov bola snaha o návrat slovenských vojakov z Iraku domov: "Nemôžem sa stotožniť s tým, že sú slovenskí vojaci hnaní do rizík,"

Králikova nominácia je súčasťou snahy SDL o návrat do povedomia verejnosti po volebnej katastrofe v roku 2002 a o oživenie svojej činnosti. Banskobystrický starosta je pritom medzi politikmi určitou výnimkou. Aj napriek zlému menu, ktoré SDL mala po štyroch rokoch pôsobenia vo vláde, totiž dokázal uspieť v komunálnych voľbách. Jeho výhodou je okrem „čistých rúk“ aj to, že doteraz nevystupoval ako popredný protagonistu SDL. Prezidentská kandidatúra preto môže byť preň dobrou štartovacou pozíciou v politickej kariére na ľavej strane politického spektra.

Poradie kandidátov na úrad prezidenta uzatvára zahraničný Slovák Július Kubík. Hoci niektorí predstavitelia KSS tvrdili, že jeho program najviac zodpovedá politike tejto strany, hneď v úvode svojej webovej stránky voličov archaickým jazykom varuje pred bývalými komunistami. Jeho cieľom je vybudovanie kapitalizmu s ľudskou tvárou. Odmieťa členstvo Slovenska v EÚ a NATO. Jeho pomerne rozsiahle propagačné materiály, v ktorých sa pokúša naznačiť volebný program, sú z jazykového i vecného hľadiska ťažko zrozumiteľné.

Prezentuje sa ako človek - self-made man, ktorý sa k svojmu majetku dostal vďaka vlastnej práci. Slovensko má byť podľa neho štátom všetkých Slovákov. Za patrónov slovenskej štátnosti označuje jedným dychom Ľudovíta Štúra, Andreja Hlinku a Jozefa Tisu. Hlásí sa ku kresťanským tradíciám. V národnom a kresťanskom duchu chce upraviť aj Ústavu SR.

Žiada obmedzenie rozsahu poslaneckej imunity a potrestanie politikov, ktorí konali proti záujmom slovenského národa a poškodili ho z politického a ekonomického hľadiska. Navrhuje viaceré opatrenia na reformu politického systému, smerom k modelu tzv. konsociačnej, resp. konsenzuálnej demokracie. Nepochybne sa pri tom inšpiroval skúsenosťami zo svojho pobytu vo Švajčiarsku. Bude presadzovať posilnenie významu referenda vo verejnom živote. Parlament má byť volený dvojkolovým systémom a vláda má pozostávať zo všetkých strán, ktoré boli zvolené v parlamente. Slovenská armáda má podľa Kubíkom navrhovaných zmien v ústave pôsobiť iba na území SR a pod slovenským velením, s výnimkou operácií OSN.

Sľubuje zavedenie tzv. domovského práva, podľa ktorého za osud svojich občanov v prípade hmotnej

núdze a staroby bude zodpovedná príslušná domovská obec alebo mesto. Finančná spoluúčasť pacientov na zdravotníckej starostlivosti má byť nižšia ako 10 percent. Pozornosť venuje aj problematike Rómov (označuje ich ako Cigánov), pre ktorých navrhuje vytvoriť svojpomocné bytové družstvá a internátne školy.

V oblasti zdaňovania presadzuje návrat k progresívnym sadzbám. Presadzuje bezplatné vysokoškolské vzdelávanie, pri zrušení prijímacích skúšok. Na vysokoškolské štúdium má mať právo každý maturant. Na základe študijných výsledkov a sociálnych podmienok má byť študentom poskytované štipendium.

V ďalších bodoch sľubuje zavedenie turistickej dane, ochrany poľnohospodárstva, možnosť odpočítať 10 percent zdaniteľného zisku pri podporovaní verejnoprospešných aktivít. Kurióznou je požiadavka, aby sa SR prispôbila európskym normám pri riadení súkromného motorového vozidla tolerovaním 0,8 promile alkoholu v krvi.

V oblasti podpory investícií by Kubík presadzoval podporu podnikov, ktoré reinvestujú svoj zisk oslobodením od daní. Daňovo má byť zvýhodnená produkcia výrobkov, ktoré sa na Slovensko dovážajú. Bude presadzovať, aby zahraničné podniky na Slovensku vytvárali vlastný mimoriadny fond nezamestnanosti, ktorý sa použije v prípade zrušenia podniku na Slovensku na sociálny plán pre prepustených zamestnancov.

Politické strany a voľby

Parlamentné strany spravidla navrhli do prvého kola prezidentských volieb svojich kandidátov, ktorí vo väčšine prípadov sú s nimi úzko spojení. Určité prekvapenia môžu nastať v prípade strán, ktoré nenavrhli vlastných kandidátov, ale sa rozhodli podporiť kandidátov iných zoskupení. V tomto prípade odporúčania straníckych centrál celkom nezodpovedajú názorom voličov. Rozhodnutie straníckych centrál však môže ovplyvniť voličov, ktorí nie sú rozhodnutí, akého kandidáta podporia.

Strana maďarskej koalície

Príkladom môže byť SMK, ktorá odporučila svojim voličom podporiť nominanta KDĽ Františka Mikloška. V polovici februára sa však podľa MVK tešil podpore iba 6,5 voličov tejto strany. Viac než štvrtina priaznivcov SMK podporovala R. Schustera, 20,6 percenta sa vyslovovalo v prospech E. Kukana, ktorého vedenie SMK odmieta kvôli odmietavému postoju k tzv. krajanskému zákonu a pravdepodobne aj pre nie najlepšiu spoluprácu so štátnym tajomníkom rezortu diplomacie Józsefom Berényim, ktorý je členom tejto strany. Vysokú podporu medzi voličmi SMK - 15,4 percenta - má aj M. Bútor. Nerozhodnutých bolo takmer 17 percent voličov SMK.

Mikloškove preferencie nenarástli ani v nasledujúcich týždňoch, priaznivci SMK, ktorí tvoria v parlamentných voľbách pomerne disciplinovaný a stabilný segment voličov, zrejme tentoraz odporúčanie svojich lídrov nerešpektovali. Rozhodnutie vedenia SMK sa pravdepodobne neopieralo o názory voličov tejto strany, ale vychádzalo zo situácie vo vládnej koalícii, kde sa v posledných mesiacoch vytvoril relatívne stabilný blok KDĽ a SMK, ktorý v mnohých otázkach kritizuje politiku SDKÚ a ANO.

Smer

V polovici februára najviac sympatizantov Smeru (21,1 percenta) bolo rozhodnutých hlasovať za E. Kukana. Na druhom mieste bol R. Schuster (18,1 percenta). Za I. Gašparoviča, ktorého vedenie Smeru podporilo v polovici marca, však chcelo hlasovať iba 11,9 percenta voličov tejto strany. V.

Mečiaru by volilo 5,8 percenta. Rozhodnutých nebolo 25,4 percenta voličov Smeru.

Vysoké sympatie voličov Smeru, ktorý vystupuje ako nekompromisný odporca súčasnej vlády, k E. Kukanovi svedčia o tom, že táto strana viaže na seba značnú časť centristických voličov, odmietajúcich praktiky mečiarizmu, ale zároveň sklamaných politikou súčasnej vládnej koalície. Smer naďalej teda ostáva primárne „stranou protestu,“ ktorého elektorát je nestabilný a jeho volebné správanie málo predvídateľné.

Málo predvídateľné bolo však aj vyjadrenie vedenia tejto strany, ktoré sa napriek koketovaniu so Schusterom nakoniec rozhodlo v prvom kole podporiť I. Gašparoviča. Toto rozhodnutie nemá ani oporu v deklarovanom sociálnodemokratickom smerovaní tohto zoskupenia, keďže Gašparovičova KNSS sa orientuje na konzervatívno-nacionalistickú Úniu za Európu národov (UEN). SDĽ v roku 1998, keď R. Fico zastával post jej podpredsedu, I. Gašparoviča spolu s V. Mečiarom označovala za neprijateľných partnerov a hlavné prekážky spolupráce s HZDS.

Jedným z možných vysvetlení tohto rozhodnutia je snaha Smeru získať aj nacionalisticky orientovaných voličov, ktorých považuje za „dedičstvo“ po HZDS. Pred voľbami 2002 sa v médiách objavovali dohady, že vznik Gašparovičovho HZD bol inšpirovaný práve Smerom. Je však možné aj iné vysvetlenie. Faktom zostáva, že Smer sa usiluje o úplné ovládnutie opozičného priestoru. Priamou, resp. nepriamou podporou HZD, radikálnych nacionalistov a ďalších odpadlíkov z HZDS sa usiluje o oslabenie pozícií svojho hlavného rivala, ktorým je V. Mečiar.

Predstavitelia Smeru podľa vlastných vyjadrení zvažovali medzi E. Kukanom a I. Gašparovičom. V. Mečiaru teda zo svojich kalkulácií úplne vyradili. Ako nekompromisná opozícia E. Kukana podporiť nemohli, aj keď rozhodnutie v prospech slabšieho I. Gašparoviča môže paradoxne posilniť práve šance kandidáta SDKÚ.

Podľa vyjadrení predsedu Smeru R. Fica prioritou jeho strany nie sú prezidentské voľby, ale parlamentné, do ktorých Smer ide s jednoznačnou ambíciou vyhrať ich. R. Fico ako nádejný premiér nepotrebuje „silného“ prezidenta, t. j. charizmatického politika, ktorý by ho mohol vydierať silnou podporou v parlamente. I. Gašparovič a E. Kukan sú z tohto hľadiska pre Smer ideálni kandidáti, lebo ich strany vykazujú pomerne nízke preferencie, menšie než desať percent. Keďže E. Kukana ako vládneho kandidáta podporiť nemohol, podpora Schustera by sa nepremietla do oslabenia pozícií jeho najväčších parlamentných rivalov, rozhodol sa podporiť I. Gašparoviča. Ficov krok je však veľmi riskantný. Môže stratiť sympatie veľkej časti antimečiarovských voličov i niekdajších priaznivcov zanikajúcich mimoparlamentných ľavicových strán. Podpora Gašparoviča môže mať, vzhľadom na jeho minulosť, veľmi negatívne dôsledky na medzinárodné postavenie Slovenska.

Komunistická strana Slovenska

KSS do prvého kola volieb svojho kandidáta nenominovala, ani neodporučila svojim priaznivcom podporiť žiadneho konkrétneho politika. Takmer 40 percent jej priaznivcov by v polovici februára podľa MVK hlasovalo za R. Schustera, 12,5 percenta za V. Mečiaru, takmer 8 percent za E. Kukana a 3,3 percenta za I. Gašparoviča. V roku 1999 nominovala svojho kandidáta Jána Lazarčíka. Ten však navrhnutý nebol a v súčasnosti ani nezohráva významnejšiu úlohu v politike KSS. Jeho vtedajšia kandidatúra mala zrejme iba otestovať vnímanie KSS v spoločnosti.

Absencia komunistického kandidáta však môže byť aj dôsledkom hlbokých vnútorných rozporov, ktoré panujú v tejto strane a ktoré viedli k odchodu poslanca Hermana Arvaya zo strany a k odvolaniu Ivana Hoptu z postu jej podpredsedu.

Negatívna volebná kampaň

V porovnaní s voľbami 2002 i s predchádzajúcimi prezidentskými voľbami zatiaľ nenadobudla väčšiu intenzitu negatívna volebná kampaň. Sprajeri poškodzovali predovšetkým billboardy E. Kukana, na ktorých sa o ňom tvrdilo, že „vie presadiť svoj názor.“ Proti Ľ. Romanovi boli namierené billboardy s vyobrazením herca Ivana Vojteka, ktoré graficky pripomínali jeho propagačné billboardy. Konkurenčné pútače však avizovali predstavenie „Blbec na večeru“ a odporúčanie I. Vojteka „Volte s chuťou.“ V. Mečiar zas poukazoval na poľovačku, ktorú E. Kukan absolvoval spoločne s podnikateľom J. Majským. Občianska demokratická mládež zopakovala svoj ťah z volieb 1998 a 2002, keď vydala nálepky s textom „Ďakujeme, že nevolíte Mečiara“, resp. „Ďakujeme, že nevolíte druhého Mečiara,“ namierené proti R. Ficovi. Tentoraz si ODM vzala na mušku R. Schustera a jeho pútače polepila nálepkami s rovnakou grafickou úpravou, ale namiesto fotografie súčasného prezidenta sa na nich nachádza preškrtnutý kosák a kladivo.

Na rozdiel od roku 1999 sa zatiaľ neobjavila snaha o otvorenú kriminalizáciu politického protivníka. Podobné pokusy však nemožno vylúčiť, najmä bezprostredne pred samotnými voľbami, resp. pred druhým kolom prezidentských volieb.

Záver

Preferencie žiadneho z kandidátov nedosahujú nadpolovičnú väčšinu, takže je takmer stopercentne isté, že sa bude konať druhé kolo volieb. Pravdepodobne sa v ňom stretnú E. Kukan s V. Mečiarom. V tom prípade má väčšie šance na víťazstvo E. Kukan. Gašparovičov postup do druhého kola a jeho prípadné víťazstvo v ňom by bolo možné iba, ak by sa mu podarilo strhnúť na svoju stranu všetok protestný elektorát. V prípade, ak by sa v druhom kole ocitol proti V. Mečiarovi by mohol počítať aj s hlasmi voličov strán vládnej koalície. Tento variant sa však zatiaľ nezdá byť veľmi pravdepodobný.

Aj naďalej hlavná deliaca čiara v slovenskej spoločnosti prebieha medzi priaznivcami a odporcami V. Mečiara. Dôkazom je aj vysoká podpora E. Kukana, ktorého podporuje aj veľká časť voličov opozičného Smeru. Medzi voličmi strán vládnej koalície a Smeru panuje vysoká fluktuácia. V prípade, že reformy realizované súčasnou vládou sa budú ukazovať ako úspešné, môže sa to prejaviť v odlive voličov od Smeru. Všetci relevantní kandidáti sa negatívne vymedzujú predovšetkým voči predsedovi LS-HZDS.

Táto polarizácia však už nie je natoľko silná, ako v minulosti. Svedčí o tom nielen vysoká miera podpory I. Gašparoviča a podpora jeho kandidatúry zo strany Smeru, ale aj vysoká podpora R. Schustera, ktorý sa takisto nesnaží o zaradenie na jeden z uvedených pólov. Polarizácia na „mečiarovcov“ a „antimečiarovcov“ viditeľne slabne, k jej oživeniu prispelo rozhodnutie Smeru nepostaviť vlastného kandidáta a podporiť kandidatúru I. Gašparoviča. Zároveň však druhou témou prezidentských volieb bude akceptovanie, resp. odmietnutie politického kurzu, realizovaného garnitúrou politikov po roku 1998 a 2002. Táto téma bude v slovenskej politike rezonovať čoraz nástojčivejšie a s najväčšou pravdepodobnosťou bude dominantnou nielen vo voľbách do NR SR v roku 2006, ale zrejme už aj v júnových voľbách do Európskeho parlamentu alebo v prípadných predčasných parlamentných voľbách.

Nielen pre „prokoaličných“, ale aj pre opozičných kandidátov je tak prezidentská kampaň o potvrdení doterajších zásluh či doterajšieho politického kurzu. Deje sa tak aj napriek sociálnym otrasom a pretrvávajúcej nespokojnosti s vládou politikou, keď koncom minulého roka dokonca viac než 67 percent občanov tvrdilo, že vývoj na Slovensku sa ubera zlym smerom a 30 percent občanov nedôverovalo žiadnemu politikovi.

Okrem obáv z návratu V. Mečiara sa však v slovenskej spoločnosti, prinajmenšom počas prezidentských volieb, neobjavila taká téma, ktorá by ju polarizovala v rovnakej miere, ako v roku 1999. Negatívne sociálne dôsledky reforiem vyvolávajú veľkú nespokojnosť obyvateľstva. Hoci opoziční prezidentskí kandidáti a R. Schuster túto nespokojnosť reflektujú, sociálna problematika s výnimkou R. Schustera a J. Králik a J. Kalman. Obaja majú marginálne postavenie, zodpovedajúce umiestneniu ich strán vo voľbách 2002 a v prieskumoch verejnej mienky. Ani sociálne orientovaný R. Schuster sa neodvážil prezentovať ako ľavicový politik. Dôvodom absencie ľavicových kandidátov však zrejme nebude iba to, že Smer nepostavil vlastného kandidáta, ale aj obava, že voliči spájajú otvorenú ľavicovosť s negatívnymi skúsenosťami s politikou SDL v predchádzajúcom volebnom období.

Pre slovenské pomery je príznačné, že v predvolebnom súboji nerezonuje ani téma antikomunizmu. Komunistickú minulosť najväčšmi vytykajú R. Schusterovi. Nekomunistickú či dokonca disidentskú minulosť ako svoju prednosť vyzdvihujú, resp. vyzdvihovali iba L. Roman, M. Bútora a F. Mikloško. Okrem L. Romana, ktorý sa kandidatúry už vzdal, však v druhom kole s takmer stopercentnou pravdepodobnosťou dvaja posledne menovaní kandidáti odporúčia voličom, aby podporili bývalého člena KSC E. Kukana proti bývalému členovi KSC V. Mečiarovi či I. Gašparovičovi. Alebo bývalého komunistu Gašparoviča proti bývalému komunistovi Mečiarovi.

Na druhej strane je v politickej agende prezidentských kandidátov intenzívne zastúpený národný, resp. nacionalistický moment. Pokiaľ sa kandidáti vôbec venujú problematike vstupu Slovenska do EÚ, prevláda medzi nimi euroskeptická rétorika, žiaden z nich nevystupuje ako eurooptimista či dokonca prívrženec federatívneho usporiadania EÚ. Voličom maďarskej národnosti sa prihovárajú iba dvaja kandidáti – Martin Bútora prostredníctvom maďarskej verzie svojej webstránky a Rudolf Schuster, ktorý maďarský jazyk ovláda.

Celkovo z hľadiska programatiky je volebná kampaň veľmi chudobná. Má prevažne retrospektívny charakter, kandidáti sa prezentujú výsledkami doterajšej práce. Na budúcnosť, perspektivisticky, sú orientovaní jedine M. Bútora, J. Králik a J. Kubík so svojim mierne kurióznym programom. To svedčí o tom, že v slovenskej politickej rozprave po roku 2002, keď boli prijaté zásadné rozhodnutia o integrácii SR do NATO a EÚ, absentujú „veľké témy,“ ktoré by dokázali výraznejšie polarizovať spoločnosť. Hľadanie vízií postintegračnej budúcnosti Slovenska nepatrí medzi domény kandidátov, ktorí stabilne obsadzujú v rebríčku preferencií prvé štyri priečky. Táto úloha bola ponechaná kandidátom na „nižších poschodiach.“

R. Schuster sa tak ako jediný z ratingovo najsilnejších kandidátov, ktorého nenominovala nijaká politická strana, ocitol počas predvolebného boja v politickej izolácii. Volebný zápas je primárne súbojom politických strán a premietajú sa doň nielen koalíčno-opozičné spory, ale aj spory vo vnútri opozície i vládnej koalície. Príkladom je predvolebná spolupráca kresťanských strán KDH a SMK proti SDKÚ a ANO, ktoré od jesene uplynulého roku vytvorili vo vládnej koalícii spoločný tandem.